

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING QONUNI «NASLCHILIK TO'G'RSIDA»

1995 yil 21 dekabr 165-I-son

O'zRning quyidagi Qonunlariga asosan o'zgartirishlar kiritildi
25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga,
25.04.2003 yil 482-II-son XII.bo'limiga

- 1-modda. Naslchilikning asosiy vazifalari
- 2-modda. Asosiy tushunchalar
- 3-modda. Naslchilik ob'ektlari
- 4-modda. Naslchilik sub'ektlari
- 5-modda. Naslchilik to'g'risidagi qonun hujjatlari
- 6-modda. Naslchilik bo'yicha davlat xizmatiga rahbarlik qilish
- 7-modda. Qishloq va suv xo'jaligi vazirligining Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasining vakolatlari
- 8-modda. Viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari huzuridagi chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspeksiyalarining vakolatlari
- 9-modda. Chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspektorlari
- 10-modda. Naslchilik sub'ektlarining huquqlari
- 11-modda. Naslchilik sub'ektlarining burchlari
- 12-modda. Naslli mahsulotga (materialga) egalik huquqi
- 13-modda. Naslchilikda intellektual mulk
- 14-modda. Naslli mahsulotni (materialni) eksport va import qilish
- 15-modda. Nasldor hayvonlarni, naslchilik xo'jaliklari va podalarini davlat ro'yxatiga olish
- 16-modda. Naslli mahsulotni (materialni) sertifikatlashtirish
- 17-modda. Naslchilik bo'yicha davlat tarmoq dasturlarini ishlab chiqish va ularni mablag' bilan ta'minlash
- 18-modda. Naslchilik sohasidagi ilmiy tadqiqotlar
- 19-modda. Nasldor hayvondan foydalanish shartlari
- 20-modda. Nasldor hayvonlarning urug'i va embrionlaridan foydalanish shartlari
- 21-modda. Naslli mahsulot (material) bonitirovkasi
- 22-modda. Nasldor erkak hayvonlarni baholash
- 23-modda. Naslchilik sohasidagi nizolarni hal etish
- 24-modda. Naslchilik to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun javobgarlik
- 25-modda. Xalqaro shartnomalar va bitimlar

1-modda. Naslchilikning asosiy vazifalari

Quyidagilar naslchilikning asosiy vazifalari hisoblanadi:

- hayvonlarning nasldorlik va mahsuldorlik sifatlarini yaxshilash maqsadida naslchilik resurslarini yaratish, saqlash, takror ko'paytirish va ulardan oqilona foydalanish;
- seleksiya jarayonida foydalaniladigan naslchilik resurslarining kelib chiqishi aniq hisobga olinishini, mahsuldorligini, tipi va boshqa sifatleri bo'yicha baholanishini ta'minlash;
- nasldor erkak hayvonlarni avlodining sifatiga ko'ra sinovdan o'tkazish;
- yangi foydali genetik belgilarga ega bo'lgan hayvonlar olish;
- seleksiya ishida jahondagi eng qimmatli genofondan samarali foydalanish;
- muayyan joyga xos va mamlakatimizdagi yo'q bo'lib borayotgan zotlar genofondini saqlab qolish;
- mahsulot yetishtiriladigan podalarda hayvonlarning nasldorlik va mahsuldorlik sifatlarini oshirish hamda sermahsul hayvonlarni jadal ko'paytirish;
- butun chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirish.

2-modda. Asosiy tushunchalar

Ushbu Qonunda quyidagi asosiy tushunchalar qo'llanilmoqda:

- naslchilik - seleksiya maqsadida nasldor hayvonlarni urchitish, naslli mahsulot (material) yetishtirish va undan foydalanish;

nasldor hayvon - kelib chiqishi hujjatlar bilan tasdiqlangan, muayyan zotni takror ko'paytirish uchun foydalaniladigan va belgilangan tartibda ro'yxatga olingan hayvon;

naslli mahsulot (material) - nasldor hayvon, uning urug'i va embrionlari, nasldor tuxum, ipak qurti urug'i;

bonitirovka - hayvonlarning nasldorlik va mahsuldorlik si fatlarini baholash;

genofond (kam sonli) zot - muayyan zotga mansub va yo'q bo'lib ketish xavfi ostidagi kam uchraydigan hayvonlar guruhi;

nasldor hayvonlar va nasldor podalarni davlat ro'yxatiga olish - kelib chiqishini aniqlash va mahsuldorligini belgilash maqsadida nasldor hayvonlar hamda nasldor podalar haqidagi ma'lumotlarni hisobga olish;

sertifikat - nasldor hayvonning kelib chiqishi, mahsuldorligi va boshqa sifatlarini, shuningdek urug' yoki embrionning sifatini tasdiqlovchi hujjat.

3-modda. Naslchilik ob'ektlari

Nasldor hayvonlar - qoramollar, qo'ylar, echkilar, otlar, tuyalar, cho'chqalar, shuningdek parrandalar, baliqlar, asalarilar, ipak qurti, yovvoyi hayvonlar (bundan buyon matnda hayvonlar deb yuritiladi) va ularning naslli mahsuloti naslchilik ob'ektlari hisoblanadi.

4-modda. Naslchilik sub'ektlari

Naslchilik ishi bilan shug'ullanuvchi ilmiy-tadqiqot muassasalari, korxonalar va xo'jaliklar, seleksiya markazlari, ippodromlar, immunogenetik nazorat laboratoriyalari, nazorat-sinov stansiyalari, embrionlarni ko'chirib o'tkazish (transplantasiya) markazlari hamda boshqa yuridik va jismoniy shaxslar - naslli mahsulot egalari naslchilik sub'ektlari hisoblanadi.

5-modda. Naslchilik to'g'risidagi qonun hujjatlari

Naslchilik sohasidagi munosabatlar ushbu Qonun va boshqa normativ hujjatlar bilan tartibga solinadi.

Qoraqalpog'iston Respublikasida naslchilik sohasidagi munosabatlar Qoraqalpog'iston Respublikasi qonun hujjatlari bilan ham tartibga solinadi.

6-modda. Naslchilik bo'yicha davlat xizmatiga rahbarlik qilish

Naslchilik bo'yicha davlat xizmatiga rahbarlik qilishni Qishloq va suv xo'jaligi vazirligining Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasi amalga oshiradi. (O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasining boshlig'i Vazirlar Mahkamasi bilan kelishilgan holda Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi tomonidan tayinlanadi. (O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

Viloyatlarda va Toshkent shahrida naslchilik bo'yicha davlat xizmatiga rahbarlik qilishni viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari huzuridagi chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspeksiyalari amalga oshiradilar.

Viloyatlar va Toshkent shahar chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspeksiyalarining boshliqlarini Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi tegishli viloyatlar va Toshkent shahar hokimlari bilan kelishilgan holda tayinlaydi. (O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

Qishloq va suv xo'jaligi vazirligining Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasi to'g'risidagi Nizom Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi. (O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

7-modda. Qishloq va suv xo'jaligi vazirligining Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasining vakolatlari

(O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasi:

tarmoqda yagona ilmiy-texnika siyosatini amalga oshiradi;

naslchilikni rivojlantirishning davlat va mintaqaviy dasturlarini ishlab chiqish hamda amalga oshirishni tashkil etadi;

naslli mahsulot (material) ekspertiza qilinishini ta'minlaydi;
naslchilikdagi normativlar va qoidalarni tasdiqlaydi;
nasldor hayvonlarni, naslchilik xo'jaliklari va podalarini tegishincha davlat kitobida va davlat registrida ro'yxatga oladi;
sertifikatlar beradi;
naslchilik sohasida seleksiya, biotexnologiya va irsiyat-muhandislik usullarini qo'llanish shartlarini belgilaydi;
individuumlari nasldor hayvon sifatida foydalaniladigan hayvonlar turlarining ro'yxatini belgilab qo'yadi;
naslchilikni davlat yo'li bilan rag'batlantirish, seleksiya maqsadlari uchun foydali qishloq xo'jalik hayvonlarining kam sonli va yo'q bo'lib borayotgan zotlari genofondini saqlab qolish chora-tadbirlari to'g'risida takliflar kiritadi;
qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa vakolatlarni amalga oshiradi.

8-modda. Viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari huzuridagi chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspeksiyalarining vakolatlari

Viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari huzuridagi chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspeksiyalari:
naslchilikni rivojlantirishning hududiy dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishni tashkil etadi;
naslli mahsulotning (materialning) ekspertiza qilinishini ta'minlaydi;
nasldor hayvonlarning, naslchilik xo'jaliklari va podalarining hisobini yuritadi;
seleksiya maqsadlari uchun foydali chorva mollarning kam sonli va yo'q bo'lib borayotgan zotlari genofondini saqlab qolish yuzasidan takliflar kiritadi;
barcha toifadagi xo'jaliklarda naslchilik ishining yuritilishini nazorat qiladi;
qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa vakolatlarni amalga oshiradi.

9-modda. Chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspektorlari

Qishloq va suv xo'jaligi vazirligining Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasining boshlig'i O'zbekiston Respublikasining chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspektori hisoblanadi. Viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari huzuridagi chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspeksiyalarining boshliqlari ayni vaqtda viloyatlar va Toshkent shahar chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspektorlari hisoblanadilar. (O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)
O'zbekiston Respublikasining chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspektori, chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspektorlari o'z vakolatlari doirasida quyidagi huquqlarga ega:
idoraviy mansubligidan qat'i nazar, naslchilik tashkilotlariga moneliksiz kirish va ulardan zarur axborotlarni olish;
naslchilik tashkilotlariga qoida va normalarni buzish hollarini bartaraf etish to'g'risida ko'rsatmalar berish va ularning bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshirish;
qoida va normalarni buzish hollari aniqlangan taqdirda naslli mahsulotni (materialni) realizatsiya qilishni to'xtatib qo'yish;
hayvonlar seleksiyasi, naslli mahsulotni (materialni) takror ko'paytirish sohasida yangi texnologiyalarning va biotexnologiya usullarining qo'llanilishi ustidan davlat nazoratini amalga oshirish;
naslli mahsulotning (materialning) sertifikatsiz realizatsiya qilinishi va boshqa tarzda foydalanilishiga yo'l qo'ymaslik;
naslchilik sub'ektlari o'rtasida yuzaga keladigan nizolar bo'yicha xulosalar berish.

10-modda. Naslchilik sub'ektlarining huquqlari

Naslchilik sub'ektlari quyidagi huquqlarga ega:
naslchilikni rivojlantirishga qaratilgan kuch-g'ayratlarni birlashtirish maqsadida hayvonlarni urchitish bo'yicha uyushmalarga, jamiyatlarga kirish, naslchilik sohasidagi davlat dasturlarini amalga oshirishda ishtirok etish;
seleksiya yutuqlaridan qonun hujjatlarida belgilangan tartibda foydalanish;
naslli mahsulot (material) savdo-ko'rgazmalarida (kim oshdi savdolarida), ko'rgazmalari va ko'riklarida ishtirok etish;

naslli mahsulotni (materialni) qonun hujjatlarida belgilangan tartibda sotish va sotib olish; qonun hujjatlariga zid bo'lmagan boshqa harakatlarni amalga oshirish.

11-modda. Naslchilik sub'ektlarining burchlari

Naslchilik sub'ektlari:

naslchilik hisob-kitobini va hujjatlarini yuritishlari;

naslchilik resurslari yaxshilanishini, saqlanishini, takror ko'paytirilishini va ulardan oqilona foydalanilishini ta'minlashlari;

hayvonlar mahsuldorligi hisob-kitobini yuritish, tipi bo'yicha tasniflash, kelib chiqishini genetik ekspertiza qilish va ularni o'z mahsuldorligi hamda avlodining sifati bo'yicha baholash talablarini bajarishlari;

xo'jalikni attestasiyadan o'tkazish, nasldor erkak hayvonlarni aprobasiya qilish uchun va takror ko'paytirish maqsadida ulardan foydalanishga ruxsatnoma olish uchun hujjatlarni chorvachilikda naslchilik ishlari davlat inspeksiyasiga taqdim etishlari;

urug' olish uchun faqat takror ko'paytirishga ruxsat etilgan nasldor erkak hayvonlardan foydalanishlari, urug' va embrionlarni texnologik va veterinariya-sanitariya talabnomalarida belgilangan shart-sharoitda tayyorlashlari, identifikasiyalashlari va saqlashlari;

naslli mahsulotning (materialning) sifatini kafolatlashlari shart.

12-modda. Naslli mahsulotga (materialga) egalik huquqi

Naslli mahsulot (material) davlatning, nasldor hayvonlarni urchitish va ulardan foydalanish bilan shug'ullanayotgan yuridik hamda jismoniy shaxslarning mulki bo'lishi mumkin.

13-modda. Naslchilikda intellektual mulk

Nasldor hayvonlar seleksiyasida erishilgan yutuqlarning natijalari intellektual mulk ob'ekti hisoblanadi, ularga mualliflik va ulardan foydalanish qonun hujjatlari bilan belgilab qo'yiladi.

14-modda. Naslli mahsulotni (materialni) eksport va import qilish

Naslli mahsulotni (materialni) eksport va import qilish Vazirlar Mahkamasi belgilaydigan tartibda amalga oshiriladi.

15-modda. Nasldor hayvonlarni, naslchilik xo'jaliklari va podalarini davlat ro'yxatiga olish

Nasldor hayvonlarni, naslchilik xo'jaliklari va podalarini davlat ro'yxatiga olish tegishincha davlat nasldor hayvonlar kitobida va davlat naslchilik registrida qayd etish orqali amalga oshiriladi.

Davlat nasldor hayvonlar kitobi to'g'risidagi nizom va davlat naslchilik registri to'g'risidagi nizom Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi tomonidan tasdiqlanadi. (O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

16-modda. Naslli mahsulotni (materialni) sertifikatlashtirish

Naslli mahsulot (material) naslchilikning belgilangan standartlari, normalari va qoidalariga muvofiqligi to'g'risida majburiy sertifikatlashtirilishi lozim.

Naslli mahsulotni (materialni) sertifikatlashtirish nasldor hayvonlarning kelib chiqishini, mahsuldorligini, ularda genetik nuqsonlar yo'qligini, shuningdek urug' yoki embrionlarning kelib chiqishi va sifatini aniqlash hamda hujjatlar bilan tasdiqlash maqsadida o'tkaziladi.

Naslli mahsulotni (materialni) sertifikatlashtirish davlat naslchilik xizmatining tegishli organlari tomonidan "O'zstandart" agentligida akkreditatsiya qilingan seleksiya markazlari, chorvachilik nazorat-sinov stansiyalari, ippodromlar, sut, jun sifatining seleksiya nazorati laboratoriyalari va immunogenetik ekspertiza laboratoriyalari ishtirokida amalga oshiriladi. (O'zRning 25.04.2003 yil 482-II-son XII.bo'limiga asosan tahrirda so'zlar o'zgartirildi)

Naslli mahsulotni (materialni) sertifikatlashtirishdan o'tkazish tartibini Qishloq va suv xo'jaligi vazirligining Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasi belgilaydi. (O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

17-modda. Naslchilik bo'yicha davlat tarmoq dasturlarini ishlab chiqish va ularni mablag' bilan ta'minlash

Naslchilik xo'jaliklarining hammasi o'z faoliyatini to'la xo'jalik hisobida amalga oshiradi qonun hujjatlarida va belgilanadigan imtiyozlardan foydalanadi.

Naslchilik bo'yicha davlat tarmoq dasturlarini ishlab chiqish va ularni mablag' bilan ta'minlash Vazirlar Mahkamasi belgilaydigan tartibda amalga oshiriladi.

18-modda. Naslchilik sohasidagi ilmiy tadqiqotlar

Naslchilikni ilmiy jihatdan ta'minlashni Fanlar akademiyasi, Qishloq xo'jalik fanlari akademiyasi hamda ilmiy-tadqiqot institutlari, oliy o'quv yurtlari, ilmiy-tadqiqot muassasalarining seleksiya markazlari amalga oshiradilar, ular davlat naslchilik xizmati va idoralar bilan birgalikda quyidagilarni ishlab chiqadilar:

naslchilikka oid davlat ilmiy-texnika dasturlarini;

hayvonlar va parrandalarning mavjud zotlari, tiplari, liniyalari hamda krosslarini takomillashtirish va yangilarini yaratish, naslchilik resurslari genofondini saqlash va ulardan oqilona foydalanishga doir seleksiya-genetik dasturlarini;

seleksiya jarayoni samaradorligini oshirish, hayvonlarni takror ko'paytirish, ularning mahsuldorligini oshirish usullari va yo'llarini;

naslli mahsulotni (materialni) baholash va genetik nazorat qilish uchun uslubiyotlar, texnika vositalari va nazorat-o'lchov asbob-uskunalarini; naslchilikka oid axborot bilan ta'minlash tizimlarini.

19-modda. Nasldor hayvondan foydalanish shartlari

Nasldor hayvondan, agar u:

tamg'alangan yoki hayvonning kelib chiqishini aniq identifikasiya qilish imkonini beradigan biron-bir boshqa yo'sinda unga belgi qo'yilgan bo'lsa;

ro'yxatdan o'tkazilgan va unga sertifikat olingan bo'lsa, zotni takror ko'paytirish maqsadida foydalaniladi.

20-modda. Nasldor hayvonlarning urug'i va embrionlaridan foydalanish shartlari

Nasldor hayvonlarning urug'i va embrionlaridan, agar ular:

qishloq xo'jalik hayvonlarini sun'iy urug'lantirish va embrionlarini ko'chirib o'tkazish bilan shug'ullanuvchi tashkilotlarda olingan bo'lsa;

belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkazilgan nasldor hayvonlardan olingan bo'lsa;

identifikasiya qilish maqsadida aniq belgi qo'yilgan bo'lsa;

sertifikatga ega bo'lsa, foydalaniladi.

Nasldor hayvonlarning urug'i va embrionlari qishloq xo'jalik hayvonlarini sun'iy urug'lantirish va embrionlarini ko'chirib o'tkazish bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar tomonidan boshqa shaxslarga realizasiya qilinishi yoki o'tkazilishi mumkin.

21-modda. Naslli mahsulot (material) bonitirovkasi

Naslli mahsulot (material) bonitirovkasi naslchilik bilan shug'ullanuvchi barcha tashkilotlarda har yili o'tkaziladi.

Naslli mahsulot (material) bonitirovkasini o'tkazish tartibi va shartlarini Qishloq va suv xo'jaligi vazirligining Chorvachilikda naslchilik ishlari bosh davlat inspeksiyasi belgilaydi. (O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

22-modda. Nasldor erkak hayvonlarni baholash

Zotni takror ko'paytirish uchun tanlab olingan nasldor erkak hayvonlar avlodining sifati va o'z mahsuldorligi bo'yicha tekshirilishi hamda baholanishi lozim.

Nasldor erkak hayvonlarni tekshirish va baholashni naslchilik tashkilotlari nasldor hayvonlarning belgilangan mahsuldorlik darajasiga qarab o'tkazadilar.

Nasldor erkak hayvonlarni tekshirish va baholash Qishloq va suv xo'jaligi vazirligining

Chorvachilikda naschilik ishlari bosh davlat inspeksiyasi tasdiqlaydigan uslubiyotga muvofiq o'tkaziladi.
(O'zRning 25.04.1997 yil 421-I-son I-bo'limini 16.bandiga asosan tahrirga so'zlar kiritilgan)

23-modda. Naschilik sohasidagi nizolarni hal etish

Naschilik sohasida kelib chiquvchi nizolar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda hal etiladi.

24-modda. Naschilik to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun javobgarlik

Naschilik to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda aybdor shaxslar belgilangan tartibda javobgar bo'ladilar.

25-modda. Xalqaro shartnomalar va bitimlar

Agar O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari yoki bitimlarida ushbu Qonunda nazarda tutilganidan o'zgacha qoidalar belgilangan bo'lsa, xalqaro shartnoma yoki bitim qoidalari qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasining Prezidenti
I.Karimov

Toshkent shahri
1995 yil 21 dekabr